

โครงการวิจัย

ชื่อโครงการ พลังภาษาและวัฒนธรรมในการส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาอย่างยั่งยืนผ่าน
ชุมชนออนไลน์: กรณีศึกษากลุ่มจีนฮากกา

ความสำคัญและที่มาของงานวิจัย

ในประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อยู่ประมาณมากกว่า ๖๐ กลุ่ม (สุวิไล และคณะ, ๒๕๔๗: จ)¹ แต่ละกลุ่มจะมีภาษาและวัฒนธรรมของตนเอง ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่บ่งบอกความเป็นตัวตน และทำให้เกิดความภาคภูมิใจ หากวันใดภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งสูญหายไป ก็จะมีผลกระทบต่อความเป็นชาติพันธุ์นั้น โดยอาจจะไปรวมกับกลุ่มชาติพันธุ์หลักที่เป็นภาษาใหญ่ มีจำนวนมาก ซึ่งปัจจุบันในยุคโลกาภิวัตน์มีโอกาสเป็นไปได้มาก

กลุ่มชาติพันธุ์ที่เห็นชัดเจนคือกลุ่มที่อยู่ด้วยกันบนพื้นที่เดียวกัน เช่น เป็นระดับ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอหรือจังหวัด ตัวอย่างเช่น หากพูดถึงสามจังหวัดชายแดนใต้ ก็จะทราบทันทีว่าหมายถึง กลุ่มคนไทยเชื้อสายมลายู หรือพูดถึงจังหวัดสุรินทร์ ก็จะนึกถึงกลุ่มคนเขมรถิ่นไทย คนกวยกวย เป็นต้น แต่หากเป็นกลุ่มที่เล็กลง เช่น กลุ่มของที่อำเภอเขาคิชฌกูฏ หรือ กลุ่มญ้อฮกเกอร์ที่อำเภอเทพสถิต คนก็เริ่มไม่รู้จักแล้ว นอกจากนักวิชาการที่ไปทำงานวิจัยเท่านั้น แต่คนภายนอกจะไม่รู้จัก

เมื่อพูดถึงกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีน ในประเทศไทย คนทั่วไปรู้จักกันดี ว่ามีคนแต่จิว ไทหน่า กวางตุ้ง ฮกเกี้ยน จีนแคะ เป็นต้น แต่จะไม่สามารถมองเห็นหรือนึกภาพว่าคนเหล่านี้อยู่รวมกันที่ไหนบ้าง เพราะมีจำนวนมาก กระจุกกระจายไปทั่วทุกจังหวัด โดยเฉพาะในเขตเมืองที่เป็นย่านเศรษฐกิจ ไม่เพียงเฉพาะย่านไชนาทาวน์เยาวราชเท่านั้น คนไทยเชื้อสายจีนถิ่นเหล่านี้มีความแตกต่างกันในเรื่องภาษาและวัฒนธรรม จึงได้เรียกชื่อแตกต่างกันไป โดยเฉพาะภาษาเป็นตัวแบ่งที่ชัดเจนที่สุด หากลูกหลานไม่สามารถพูดภาษาของพ่อแม่ได้แล้ว ก็ไม่สามารถบอกได้ว่าตนเองเป็นจีนถิ่นใด

จากการที่คนไทยเชื้อสายจีนไม่ได้มีอยู่เพียงหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่ง หรือจังหวัดใดจังหวัดหนึ่ง การรวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมจึงเป็นเรื่องยาก แต่ปัจจุบันนี้โลกเทคโนโลยีได้มีส่วนช่วยอย่างมากในการเป็นพื้นที่ให้คนที่อยู่ห่างกันมาพบปะ รู้จักกันบนโลกไซเบอร์แห่งนี้ โดยสร้างเว็บไซต์ขึ้นมาเพื่อให้คนที่มีความสนใจเหมือนกัน หรือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เชื้อสายเดียวกันมาปฏิบัติสัมพันธ์กัน หรือเพื่อจุดประสงค์ในการอนุรักษ์สืบสานภาษาวัฒนธรรมของตนเองให้รุ่นลูกหลานสืบไป อย่างเช่น กลุ่มจีนฮากกาหรือจีนแคะในประเทศไทย ได้เปิดเว็บไซต์ขึ้นชื่อว่า www.hakkapeople.com เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมฮากกาหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ระหว่างสมาชิก นี่เป็นความพยายามเบื้องต้นของคนที่ยังเห็นคุณค่าของมรดกของบรรพบุรุษ แต่เว็บไซต์นี้เป็นไปโดยธรรมชาติ หมายถึงใครต้องการสื่อสารหรือถ่ายทอดความรู้ก็สามารถเขียนในเว็บบล็อกได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาษา ประเพณี อาหาร ประวัติศาสตร์ บุคคลสำคัญ วัฒนธรรมอื่นๆ ซึ่งได้รับความสนใจพอสมควร (ดูได้จากจำนวนครั้งที่เข้าไปอ่านในแต่ละเว็บบล็อก) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความเป็นชาติพันธุ์นั้นเป็นสิ่งดึงดูดให้เว็บนั้นมีความเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นเว็บที่มีชีวิตชีวา เรียกได้ว่าเป็นเว็บที่ไม่ตาย

¹ สุวิไลและคณะ. (๒๕๔๗). แผนที่ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในประเทศไทย. สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

จากการติดตามการเคลื่อนไหวบนเว็บนี้เป็นเวลามากกว่า ๓ ปี พบว่ามีคนทุกกลุ่มอายุเข้ามาเป็นสมาชิก และประเด็นที่มีความต้องการมากที่สุดคือ ต้องการเรียนรู้ภาษาฮากกา ซึ่งปัจจุบันมีผู้รู้ภาษาฮากกาอย่างดีน้อยมาก บางคนรู้มากก็นำมาเขียนไว้บนเว็บ บางคนรู้น้อยก็เข้ามาศึกษา แต่ก็ยังไม่มีความสมบูรณ์ครบถ้วน กล่าวคือมีคนเริ่มต้นเขียน แต่ก็เขียนเพียง ๓-๔ ครั้งก็หยุดเขียนไป เนื่องจากเป็นความสมัครใจ หรืออาจเป็นเพราะมีภารกิจประจำ จึงไม่สามารถเขียนได้อย่างต่อเนื่อง บางท่านเป็นผู้มีความรู้ภาษาฮากกาดีแต่สูงอายุ ไม่สามารถใช้คอมพิวเตอร์ได้ ต้องอาศัยลูกหลานในการพิมพ์ให้ บางท่านเกษียณอายุแล้วไม่มีอะไรทำลูกหลานจึงสอนท่านเหล่านั้นใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อเป็นเพื่อนในยามเหงา ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายสำหรับผู้มีภูมิรู้เหล่านั้นเป็นอย่างมาก หากไม่มีการกระตุ้นให้ท่านเหล่านั้นแสดงภูมิปัญญาออกมา แล้วบันทึกไว้เพื่อถ่ายทอดต่อไป ก็จะเป็นการสูญเสียโอกาสในการบันทึกความรู้ดีๆ เพื่อถ่ายทอดต่อคนรุ่นต่อไป อีกประเด็นหนึ่งที่มีคนเข้ามาถามมากคือต้องการรู้ถิ่นที่อยู่ของบรรพบุรุษในประเทศจีน เนื่องจากคนเหล่านี้ไม่รู้จะถามจากใครเพราะพ่อแม่เสียชีวิตบ้าง อ่านภาษาจีนไม่ได้บ้าง เพียงแต่จำได้ว่าเคยได้ยินพ่อแม่บอกว่ามาจากที่ไหนในประเทศจีน ประเด็นนี้สำคัญ เพราะเป็นสัญญาณที่ดีในการบ่งบอกว่า คนฮากกาได้ตระหนักถึงความสำคัญของบรรพบุรุษ ต้องการสืบค้นรากเหง้า ถึงแม้ตัวเองจะพูดภาษาไม่ค่อยได้แล้ว หรือบางคนพูดไม่ได้เลย แต่เพราะเว็บไซต์นี้เป็นสิ่งกระตุ้นให้เขาเหล่านั้นอยากกลับไปหาญาติที่ยังคงอยู่ในประเทศจีน

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล ได้ดำเนินงานด้านการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งในประเทศไทยและภูมิภาคเอเชียอาคเนย์อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลากว่า ๓๕ ปี ด้วยความตระหนักถึงความสำคัญของภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคม รวมทั้งยังเป็นเครื่องมือที่จะสามารถส่งเสริมสุขภาวะของประชาชนในสังคมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ที่ผ่านมา สถาบันฯ ได้ดำเนินภารกิจในด้านการศึกษา ส่งเสริมธำรงรักษา และฟื้นฟู “ภาษาและวัฒนธรรม” ทั้งในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีแนวทางการดำเนินงานที่สำคัญคือ คำหนึ่งถึง “การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน” ซึ่งเป็นเจ้าของภาษาและวัฒนธรรมเป็นสำคัญ โดยกลไกหลักอยู่ที่ การสร้างความตระหนักและเห็นคุณค่าของภาษาและวัฒนธรรมของตน ทำให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง และกลุ่มชาติพันธุ์ของตน มีสำนึกรักต่อชาติพันธุ์ของตน และต้องการรักษาให้ภาษาและวัฒนธรรมของตนให้คงอยู่ต่อไป รวมทั้งเกิดความภาคภูมิใจและต้องการที่จะเผยแพร่เรื่องราวและคุณค่าของวัฒนธรรมของตนเองสู่สังคม

งานในแผนงานนี้จึงเป็นการนำเอางานที่มีศักยภาพในการสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้คนในชุมชนและสังคมด้วยการสร้างเสริมความมั่นใจ ความเข้าใจ และความสามารถในการอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมนรอบด้านได้อย่างฉลาดรู้ สามารถ “ต่อรอง” และ “อยู่ร่วม” ในยุคโลกาภิวัตน์ มาดำเนินการขยายผลและยกระดับ แผนงานนี้จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนกลุ่มชาติพันธุ์ด้วยการส่งเสริมการมีจิตสำนึกรักในภาษาและวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ของตน รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้คนไทยทุกเชื้อสายอยู่ร่วมกันได้อย่างสมดุล ก่อให้เกิดสุขภาวะทางสังคม สามารถขับเคลื่อนให้ประเทศไทยเป็นสังคมอยู่สบายต่อไป

ที่ผ่านมาสถาบันฯ ทำงานกับกลุ่มชาติพันธุ์ที่เป็นชุมชนบนพื้นที่ที่ชัดเจน แต่ยังไม่เคยทำงานกับกลุ่มคนที่รวมตัวกันทางเว็บไซต์ ซึ่งเป็นสิ่งท้าทายมากกว่า กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการโดยมีคนไทยในเว็บไซค์มีส่วนร่วมนั้นทำได้หรือไม่ จะมีการบริหารจัดการอย่างไรให้คนเหล่านั้นได้แสดงผลงในการถ่ายทอดภูมิปัญญาสู่ลูกหลานต่อไป

๑. วัตถุประสงค์

- ๒.๑ เพื่อสนับสนุนศักยภาพของเจ้าของภาษาและวัฒนธรรมบนโลกไซเบอร์ในการฟื้นฟูภูมิปัญญาและสุขภาวะชุมชน
- ๒.๒ เพื่อยกระดับแหล่งเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมบนเว็บไซต์ ให้เป็นแหล่งศึกษาและอ้างอิงเชิงวิชาการได้ ซึ่งเป็นพื้นที่พบปะของคนในชุมชนเว็บฮากกาในการที่จะธำรงรักษาภาษาและวัฒนธรรมต่อไป
- ๒.๓ เพื่อสร้างชุดความรู้ภูมิปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ บนเว็บไซต์ ด้านภาษาและวัฒนธรรม เป็นการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสร้างเสริมสุขภาวะชุมชน

๒. กลุ่มเป้าหมายที่ได้รับประโยชน์

กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ กลุ่มคนฮากกาที่ต้องการสืบสานภาษาและวัฒนธรรม
 กลุ่มเป้าหมายรอง คือ นักศึกษาและคนทั่วไปที่มีความสนใจกลุ่มฮากกา

๓. พื้นที่ดำเนินงาน

สมาชิกของกลุ่มฮากกาบนเว็บไซต์ www.hakkapeople.com

๔. คณะทำงาน

๑. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อังสิทธิพูนพร	หัวหน้าโครงการ
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิงหนาท น้อมเนียน	นักวิจัย
๓. นางสาวกุมารี ลาภาภรณ์	นักวิจัย

๕. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- ๑๐.๑ เกิดแหล่งเรียนรู้บนเว็บไซต์ซึ่งเป็นอีกรูปแบบหนึ่งในการธำรงรักษา และฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์

- ๑๐.๒ เกิดความร่วมมือในการผลิตสื่อหรือชุดความรู้ด้านภาษาและวัฒนธรรมฮากกา เพื่อถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรม จากผู้มีภูมิรู้ทั้งที่เป็นสมาชิกในเว็บและเครือข่าย
- ๑๐.๓ เกิดการใช้ภาษาฮากกาทั้งจากผู้รู้และผู้ไม่รู้มากขึ้น จากการเข้ามาแสดงความคิดเห็นหรือสถิติการเข้าชม
- ๑๐.๔ เกิดรูปแบบการทำงานกับชุมชนโดยผ่านทางสังคมออนไลน์
- ๑๐.๕ ได้ชุดความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาของกลุ่มฮากกาที่สามารถเป็นแหล่งอ้างอิงเชิงวิชาการ
- ๑๐.๖ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการส่งเสริม สนับสนุนการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางชุมชนออนไลน์

๖. ตัวชี้วัดความสำเร็จ

๑๑.๑ เชิงผลผลิต ได้แก่

- เรื่องราว ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ฮากกา ที่ผลิตออกมาเป็นชุดความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น ภาษา พิธีกรรม อาหาร เป็นต้นโดยบันทึกด้วยอักษรจีน และความหมายภาษาไทย หรือ วิดีโอ บทบาทจำลองสถานการณ์การใช้ภาษา โดยใช้ภาษาฮากกาถิ่นย่อยอย่างน้อย ๒-๓ ถิ่นย่อย เท่าที่จะหาผู้รู้ภาษาได้
- จำนวนชุดความรู้ในรูปแบบต่างๆที่เผยแพร่บนเว็บ

๑๑.๒ เชิงกระบวนการ

- การมีส่วนร่วมในการผลิตงาน สื่อต่างๆ จากสมาชิกบนเว็บ และเครือข่าย
- การเผยแพร่ภาษาฮากกาสู่สาธารณะทางเว็บไซต์
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วิธีการถ่ายทอดภูมิปัญญาของกลุ่มฮากกาบนเว็บไซต์
- มีการรวมตัวกัน และหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพในการจัดการประชุมตามสาขาของสมาคมต่างจังหวัด เพื่อความสมัครสมานสามัคคี และเป็นที่รู้จักของคนภายนอกมากขึ้น

๑๑.๓ เชิงผลกระทบ

- เว็บไซต์มีสมาชิกเพิ่มขึ้นทุกช่วงอายุ
- จำนวนผู้เข้าชมเว็บบล็อกที่เป็นผลผลิตของโครงการ
- มีการผลิตงานอย่างต่อเนื่องเมื่อโครงการสิ้นสุดลง
- คนทั่วไปรู้จักกลุ่มคนจีนฮากกามากขึ้น

๗. ความต่อเนื่องยั่งยืนและการขยายผล

การทำให้เว็บไซต์มีการเคลื่อนไหวตลอดเวลา จะทำให้มีคนสานต่อการทำงาน โดยเฉพาะลูกหลานจีนฮากกา ปัจจุบันก็มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น แต่เป็นคนรุ่นใหม่ที่ไม่สามารถถ่ายทอดความรู้และวัฒนธรรมของตนเองได้แล้ว หากมีการบันทึกไว้ จะสามารถใช้เป็นบันทึกทางเอกสารให้คนรุ่นต่อไปได้ศึกษาต่อไป

หากมีการประชาสัมพันธ์เป็นระยะๆ จะทำให้มีคนสนใจและตระหนักในความสำคัญของการบันทึกข้อมูลที่มีประโยชน์ต่อคนรุ่นหลังต่อไปเรื่อยๆ ไม่สิ้นสุด

๘. ระยะเวลาในการดำเนินงาน

ประมาณ 10 เดือน (ตุลาคม 56- กรกฎาคม 57)

๙. วิธีการดำเนินงาน

จะมีการชี้แจงโครงการและวิธีการทำงาน ในการประชุมพบปะกันครั้งแรก ในเดือน ตุลาคม 56 (วันที่อาจเป็น 5, 6, 12, 13 ตุลาคม เนื่องจากเป็นวันหยุดเสาร์ อาทิตย์จะสะดวกสำหรับคนที่ทำงานประจำ) สถานที่คือ โรงแรม มिरามา กรุงเทพฯ

ประกาศรับสมัคร

ผู้ที่สนใจจะร่วมทำงานวิจัยในโครงการ พัฒนาข้อมูลของชาวฮากกาให้เป็นแหล่งเรียนรู้และอ้างอิงเชิงวิชาการบนเว็บไซต์ www.hakkapeople.com

คุณสมบัติ

1. เป็นสมาชิกเว็บฮากกาพีเพิล หรือเป็นสมาชิกสมาคมฮากกาสาขาต่างๆในประเทศไทย
2. มีความสนใจเกี่ยวกับความเป็นชาติพันธุ์ฮากกา และสืบค้นความเป็นตัวตนของตัวเอง หรือต้องการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับฮากกาในด้านต่างๆ เช่น ภาษาฮากกาถิ่นต่างๆ ประเพณีวัฒนธรรมฮากกา อาหาร ประวัติความเป็นมาของคนฮากกาในประเทศไทย และอื่นๆ ตามความสนใจ
3. มีความสามารถในการเขียนข้อมูล หรือมีความสามารถทางเทคนิคอื่นๆ เช่น ถ่ายวิดีโอ บันทึกสูง
4. มีความสนใจร่วมทำงานจริง (ไม่จำเป็นต้องทำงานเต็มเวลา เพราะสมาชิกทุกท่านสามารถแบ่งเวลามาทำงานตรงนี้ได้)
5. ท่านที่มีเครือข่าย หรือคนรู้จักที่มีความรู้เกี่ยวกับฮากกาทุกๆด้าน

เราขอท้าทาย และเชิญชวนท่านเข้าร่วมงานวิจัยในโครงการนี้ได้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป ถึงสิ้นเดือน กันยายน 56 หลังจากนั้นจะเริ่มทำงาน เราคิดว่าทุกคนทำงานนี้ได้ ขอให้มีความรักเท่านั้น

วันที่นัดประชุมเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจโครงการครั้งแรก

5 หรือ 6 หรือ 12 หรือ 13 ตุลาคม 56 วันที่แน่นอนจะแจ้งให้ทราบอีกครั้ง

สถานที่ โรงแรมมิราม่า กรุงเทพฯ

แขกรับเชิญเกียรติยศของโครงการนี้ คือ อ.นภดล ชวาลกร ผู้ซึ่งปลุกจิตสำนึกของความฮากกา และทุ่มเทในการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมฮากกาอย่างแท้จริง